

rodnim jezikom crpu i snagu i ljepotu i duh toga jezika. Ako bismo usvojili onu sliku, po kojoj je književni jezik samo pozadina, na kojoj se projicira struktura pjesničkoga djela, tada bismo s mnogo više opravdanja mogli reći i to, da je narodni jezik osnov, u kojem su položeni korijeni našega književnog jezika.

OKO NAŠE ORTOEPIJE

Stjepan Ivšić

4. *zadovoljiti* ili *zadovòljiti* ?

Naši jezični savjetnici (i Maretić u svojem „Jezičnom savjetniku“ 1924) uče, da se glagol *zadovoljiti* (glagol *udovoljiti* odbacuju sasvim) slaže s akuzativom, a ne s dativom, t. j. da se veli *zadovoljiti koga* ili *što*, a ne *komu* ili *čemu*, no ni jedan se ne osvrće na njegov akcenat *zadovòljiti*, kako mnogi govore mjesto Vukova *zadovoljiti*, kao što govore i *izdovòljiti* i *nadovòljiti* mjesto Vukova *izdovoljiti* i *nadovoljiti*. Tako i u Ristić-Kangrginu „Srpskohrvatsko nemačkom rečniku“ nalazimo *zadovòljiti*, *-dòvoljim*, i *izdovòljiti*, *[-dòvoljim*, pored *nadovoljiti* i *pòvoljiti* 'ugoditi', a u Benešićevu „Hrvatsko-poljskom rečniku“ *zadovòljiti* i *izdovòljiti* bez složenih glagola sa *na-* i *po-*. I prema Vukovu *odovòrdovoljiti (se)* i *ozlòvoljiti (se)* govore mnogi *odobrovòljiti* i *ozlovòljiti*, pa tako nalazimo u R.-K. *odobrovòljiti (se)* pored *ozlòvoljiti (se)*, a u Benešića protiv očekivanja *odobròvoljiti se* (s riječju i s akcentom preuzetim iz VRj.) pored *ozlovòljiti*. Prema tome nastaje pitanje, kako ćemo spomenute glagole akcentovati u našem književnom jeziku. Da bismo odgovorili na to pitanje, treba reći, kako jedan i drugi izgovor stoji prema zakonima naše akcentuacije.

Već je u 3. članku rečeno, da je formant *-i-* u infinitivnom završetku *-iti-* imao akutsku intonaciju, pa je prema tome u nas bio stariji akcenat *-iti* u svih glagola, gdje je osnova imala promjenljiv akcenat; ispor. na pr. *udòmiti* pored *òkućiti*. Svi ovdje navedeni glagoli sa *-voljiti* po svojem su postanju t. zv. denominativni, izvedeni od osnove *volj-* imenice *vòlja* s akcentom akutske prirode, koja se vidi i u priloškom *dovòlje* > *dòvolje*. Prema tome taj akcenat, budući postojan, ostaje na imenskoj osnovi i u izvedenom glagolu *za-*, (*na-*, *iz-*) *dòvoljiti*, i ne prelazi na formant *-iiti*. Za akcenat *pòvoljiti* sa značenjem „učiniti komu što *pò volji*“ imamo paralelu u *pòtkožiti se* s akcentom prema osnovnoj imenici *kòžu*. Akcenat u *odobròvoljiti* i *ozlòvoljiti* stoji prema starijem akcentu kompozita *dobròvòljan* > *dobròvoljan* i *zlovòljan* > *zlovòljan* mjesto mlađega *dòbròvoljan* (VRj. ima oba akcenta) i *zòdòvoljan* (u VRj. bez *zlovòljan*). U našem je starom jeziku bio i glagol *dovoljiti* sa značenjem spomenutoga glagola *pòvoljiti*; Budmani ga je akcentovao *dovòljiti*, ali

Maretić kod *nadovoljiti*, držeći se Vukova akcenta, popravlja Budmanijev akcentat u *dovoljiti*. U starom je jeziku bio običan i denominativ *nevoljiti* i *obnevoljiti* prema *nevolja*; prvi se u ARj. akcentuje *nèvoljiti* (s napomenom „jamačno je takav akc.“), a drugi je bez akcenta, no da se danas govori, pravi bi mu akcentat bio *obnèvoljiti*.

Kad je tako akcentat *zadovoljiti* (i *iz-, na-*) i *odobrovoljiti* (i *ozlò-*) prema zakonima naše akcentuacije, treba da protumačim odstupanja od toga akcenta i kolebanja u spomenutim rječnicima. Među glagolima IV. vrste ima mnogo takvih, u kojih se akcentat u prezentu pomičući se prema početku riječi mijenja prema akcentu u infinitivu. Ta je promjena osobito česta u štokavskom dijalektu i u njemu ona obuhvata i složene denominativne glagole, pa se govori na pr. *posòliti-pòsolim* (pored *sòlim*), *oslobòditi-oslobòdim* (pored *slobòdim*), *osokòliti-osòkolim* (pored *sokòlim*), *osramòtiti-osràmotim* (pored *sramòtim*), *ožàlostiti-ožàlostim* (pored *žàlostim*), *razvesèliti-razvesèlim* (pored *vesèlim*) *zasvjèdòčiti-zasvjèdočim* (pored *svjèdòčim*) i dr. U tih je glagola stariji akcentat na infinitivnom *-iti* opravdan prema intonaciji osnovne riječi. Budući da se s akcentom u prezentu ovih glagola slaže akcentat u prezentu naših glagola sa *-voljiti*, to se po t. zv. izvanjskoj analogiji, po kojoj se oblici jedne paradigme povode za istim oblicima druge paradigme, i akcentat u njihovu infinitivu (i u ostalim oblicima od infinitivne osnove) izjednačio s akcentom u infinitivu navedenih denominativnih glagola; isporedi na pr. *zasvjèdočim*: *zadovoljim* = *zasvjèdòčiti*: *zadovoljiti*. Takvo razjednačivanje jednokog akcenta analogijskim akcentom u infinitivu nalazimo, iako rjeđe, i drugdje. Tako bismo prema ruskom *kápat'* i *kánut'* očekivali u našem jeziku samo *kápati* i *kánuti*, ali mjesto toga nalazimo u Vuka *kàpati* i *kànuti*. Kako se i infinitivno *-uti* (od nekadašnjega *-oti*) vladalo jednako kao *-iti*, akcentat *kànuti* došao je analogijom prema glagolima kao *klònuti*, *tònuti*, *svànuti* i dr., gdje je akcentat *-nùti* bio po zakonu, jer se akcentat u prezentu *kànem* slagao s akcentom u prezentu *klònem*, *tònem*, *svànem*. Budmani u ARj. bilježi za dubrovački govor stariji akcentat *kànuti*, ali prema Vukovu *kànuti* bilježi i *kàpnuti*; u Benešića čitamo *kànuti* (po Vuku), ali *kàpnuti*; Ristić-Kangrga akcentuje *kànuti* i *kàpnuti*. Jednako se prema *lájati* može tumačiti i *lànuti* mjesto *lànuti* (ispor. slov. *làniti-lànem*).

Mjesto pravoga akcenta *vènuti* (ispor. i rus. *vjánut'*) govore neki (na pr. u Slavoniji) *vènuti*, pa tako i u Iločanina Benešića nalazimo *povènuti* i *uvènuti* pored *vènuti* (zacijelo prema Vukovu akcentu). Akcentat *vènuti* mjesto *vènuti* možemo razumjeti lako po spomenutoj analogiji. S tom se analogijom u ovom slučaju združuje i pojmena analogija s glagolom *sàhnuti-sàhnem*; prema tome se glagolu razumije i dijalekatski oblik *vehnuti* (s neetimologijskim *-h-*). I mjesto pravoga akcenta *prènuti se-prènem se* govore neki analogijski akcentat *prènuti se-prènem se*. Prema ruskom akcentu *prjátat'*-*prjácù* očekivali bismo u nas *prèlati-prèčem* mjesto *prèlati-prèčem* i *zàpretati-zàprečem* mjesto *zàpretati* i

zãprećem, kako je u Vuka. I taj akcenat *prètati* i *zaprètati* možemo razumjeti po spomenutoj analogiji; isporedi na pr.: *měćem* : *mětati* = *prěćem* : *prètati*. Tako je, po mojem mišljenju, i mjesto *lìpsati-lìpšëm* došao akcenat *lìpsati-lìpšëm* po analogiji s akcentom glagola kao na pr. *skrèsati-skrěšëm*, pa se iz analogijskog djelovanja razumije i kolebanje u akcentovanju *lìpsati* i *pòlìpsati*.

U Vukovu „Rječniku“ nalazimo denominativan glagol *iskòriti* u značenju „izvaditi (na pr. nož) iz kòra“ pored *ùkoriti* u značenju „metnuti (na pr. nož) ù kore“. Jasno je, da bi prema akcentu osnovne imenice kòre (gen. kòrã) trebalo da bude i akcenat *ìskoriti* kao *ùkoriti*. Iveković je popravio Vukovu pogrešku i u svoj rječnik metnuo *ìskoriti*. Benešić nema tih glagola, a u Ristić-Kangrge dolaze s Ivekovićevim popravkom.

Prema nepromjenljivom akcentu u *tèret-tèreta* imamo denominativ *optèretiti*. Prema tome bismo i od imenice *tèmelj-tèmelja* očekivali denominativ *utèmeljiti* mjesto Vukova *utemèljiti* (prez. *utemèljam*). Akcenat *utemèljiti* možemo tumačiti kao i *zadovòljiti* ili prema akcentu *tèmelj-temèlja* (mjesto *tèmelja*) kako sam slušao od nekih. Akcenat kao *zadovòljiti* mjesto *zadòvoljiti* možemo razumjeti i po drugoj analogiji, i to prema akcentu imperfektivnih glagola *zadovoljávati* ili *ozlovòljávati* prema *razveseljávati*, *zasvjedoćávati*, *odobrávati* i dr. Kao što na pr. prema *razveseljávati* imamo *razvesèliti*, tako prema *zadovoljávati* ili *ozlovòljávati* možemo analogijom načiniti *zadovòljiti* mjesto *zadòvoljiti* ili *ozlovòljiti* mjesto *ozlòvoljiti*.

Iako i u slovenskom jeziku imamo analogijski akcenat *zadovoljiti-zadovoljím* po denominativnom tipu kao na pr. *razveselíti-razveselím* ili *osvobodíti-osvobodím*, opet mislim, da mi u našem književnom jeziku treba da govorimo samo *za-*, *iz-*, *na-* *dòvoljiti*, *odobròvoljiti* i *ozlòvoljiti*.

O ZAMJENJIVANJU TUĐICA NAŠIM RIJEČIMA

Bratoljub Klaić

U predgovoru svoga Hrvatsko-poljskog rječnika (Zagreb 1949) veli Julije Benešić i ovo: »Kad bismo htjeli ili pokušali sastaviti takav hrvatski rječnik, u kojem ne bi bilo ni jedne tuđice, ni jedne riječi, koja nije u duhu čisto slavenske tvorbe, tada bi se pod slovom A našle samo tri riječi: a, ali, ako, a pod slovom E samo: eno, eto, evo, dok pod slovom F ne bi bilo ni jedne autohtone hrvatske riječi.« Ova Benešićeva konstatacija sasvim je točna, jezik nam je pun tuđica, bez obzira da li se radi o riječima, koje su ušle u naše jezično blago u starini ili ulaze danas.

Naši su jezikoslovci (na pr. Kurelac, Maretić, Andrić, Rožić, Zore, da spomenemo samo najistaknutije) više puta u posljednjih sto godina pokušavali da suzbiju nove tuđice ili da istisnu stare, ali — sudeći po današnjem